

Նորավանք

Նորավանքի այցելութեան ընթացքին դէպք մը պատահեցաւ, որ մեզ անձնապէս ազդեց: Վանքի հմայիչ տեսարանին դիմաց կանգնած, բոլոր ֆորիմականներով անհամբեր կը սպասէինք ունկընդդրելու մեզ դիմաորող տէր հօր տեղեկութիւններն ու բացատրութիւնները: Մի քանի բացատրութիւններ տալէ ետք, կղերականը բացայայտ ձեռով քաղաքական կարծիքներ արտայայտեց, ըսելով, թէ աւելի լաւ է Հայաստանի մէջ \$ 100 շահիրը քան թէ Սփիւքի մէջ ապրիլ \$ 100 000 շահով: Ծիծաղելին այն է, որ մեծամասնութիւնը Ֆորիմի մասնակցողներուն Արտասահմանէն են: Այլ աւելի ցնցիչը այն էր, թէ տէր հօր կանգնած վայրն իսկ Գանատայի բարերար Տէր եւ Տիկին Հաճեթեաններու նիւթական օժանդակութեամբ է, որ վերանորոգուած է:

Քննադատութիւնը բոլորս ալ վիրաւորած էր: Ահա սփիւքահայ երիտասարդներ, Հայաստան ժամանած 12 երկիրներէ, կը գտնուէին հարցի մը առջեւ կարծես յանցարարներ ըլլալին: Քննադատական բազմաթիւ նիւթեր յառաջ եկան, քաջակերական խօսքերը լետին ձգելով: Ամենայնդէպս, իմ կարծիքով, կը ինքնութեան պահպանումը ամենէն կարեւոր ազդակներէն մին է արտասահմանի օտար հոսանքներու դիմաց: , Անձի մը հայկական ինքնութիւնը չի ճշդուիր իր բնակավայրէն, այլեւ՝ իր տարած գործերէն, որոնք հայ դատին պաշտպան կը կենան:

Նորա Զոպրէան

Երազանք

Գտնուում եմ Մայր Հայաստանի արձանի մօտ: Կանգնել եմ լուռ, հայեացքս հեռու հեռուներին՝ փորձում եմ տեսնել Մասիսը: Մշուշների մէջ ոչինչ չի երեւում: Փակում եմ աչքերս եւ տեսնում Արարատը, Անին, Կարսը, Մասունը, Մուշը... Արեւմտեան Հայաստանը:

Քամին հեռու հեռուներից գուցէ եւ հեռաւոր Մասիսիների գով շունչն է բերում: Աչքերս բացել չեմ ուզում, սիրտս փոթորկւում է: Վերջապէս բացում եմ աչքերս, եւ ինչ դառն է այս իրականութիւնը...

Ու՞ր է հազար ու մի եկեղեցիների քաղաքը, խրոխտ Ձեյթունն ու Մասունը, Նեմրոսն ու Սիփանը, Բիբլիական Արարատը... Նայում եմ խրոխտ կանգնած Մայր Հայաստանին և կարծես լսում նրա ձայնը. «Ամուր պահէ ք Արցախը, այն իմ պատուի հարցն է, այն եւս կորստի մի մասնէ: Ես նոր ցաւերի էլ չեմ դիմանայ»:

Մի պահ թեքում եմ դէպի Մասիսը, որը դարձեալ պատուած է մշուշով եւ մտածում, որ Արցախը վաղ թէ ուշ կը միանայ Հայաստանին, ու դրանից յետոյ Մասիսը դուրս կը բերենք մութ ամպերից, եւ վերջապէս կը կատարուի համայն հայութեան երազանքը՝ Ազատ, Անկախ ու Միացեալ Հայաստանի կերտում:

Օլիա Աղաճանեան
Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն

Դէպի հայրենիք

Գրեթէ ամէն ամառ Հայաստան կ'երթամ՝ ուրախ, զուարթ, մեծ հաճոյքով, սակայն կը վերադառնամ տոգոյն դէմքով եւ երբեմն՝ արցունքով: Մօտաւորապէս չորս տարի Հայաստան չայցելելէ ետք, այս տարի փափաքեցայ կրկին մեկնիլ դէպի հայրենիք: Բայց այս անգամ տարբեր էր, որովհետեւ Forum-ով պիտի երթայի, քրոջս հետ անշուշտ...

... Եւ ահաւասիկ երեք-չորս ժամ ուշացումէ ետք, օդանաւը վերջապէս հասաւ Զուարթնոցի օդակայանը: Շատ յոգնած էի, աչքերս կարմրած էին, որովհետեւ ամբողջ գիշերը չէի քնացած: Իջանք օդանաւէն, օդը սաստիկ տաք էր: Ապա մտանք հանրաշարժ երթալու համար դէպի Երեւանի Պետական Համալսարանի հիւրանոցը, ուր երկու շաբաթ հաճելի ժամանակներ պիտի անցնէինք: Ճամբան քիչ մը երկար էր: Ճամբուն ընթացքին ծանօթացայ ուրիշ անձերու: Եւ ահաւասիկ այդ ժամանակ հանրաշարժի պատուհանէն դուրս դիտելով, կը վերլիճի մանկութիւնս, կը դիտէի քարէ շինուած գեղեցիկ տունները եւ մանաւանդ կը գմայլէի մեր հայրենիքի բնութեամբ... Ամէն կողմ կանաչութիւն, ծառեր ու ծաղիկներ... Կը տեսնէի ու կը յիշէի ճաշարանները, ուր մի քանի տարի առաջ՝ նստած մօրս, հօրս եւ քոյրերուս հետ, կը խօսէինք եւ ուրախ ժամանակներ կ'անցընէինք... կը յիշէի այդ մեծ «սուպերմարկետները», ուր միշտ քացած ենք գնում ընելու... կը յիշէի ամէն ինչ, ամէն մանրամասնութիւն... կը յիշէի հրաշալի մանկութիւնս՝ անցուցած մեր հայրենիքին մէջ:

... Ամէն ինչ կը թուէր իբր երազ, խաբկանք եւ երեւակայութիւն, որ կարծես պիտի չիրականանար երբեք... ուրիշ աշխարհ մըն էր ասիկա, նոր տիեզերք մը՝ հարուստ լեռներով, բլուրներով եկեղեցիներով, մշակոյթով ու արուեստով... Հրաշք մըն էր ու երկիրն էր ամբողջ ազգի մը, որ անարդարութենէ, ջարդերէ, չարչարանքներէ, աւերէ ու նաեւ մահէ ետք վերածնաւ ու բարձրացաւ դէպի գագաթը՝ քաջութեան ու յաղթութեան, զօրութեան ու անմահութեան, յոյսի ու ազատութեան, դառնալու համար Աստուծոյ անմոռանալի ու անմատչելի հրաշքը...

Կարին Առաքելեան

«Մանդալի» քաղաքականութիւնը

Դարեր շարունակ հայ ժողովուրդը խիզախօրէն ապրած ու գոյատեւած է, նոյնիսկ պատմութեան ամենացաւալի պահերուն: Սակայն ակնյայտ են հայութեան երկու հիմնական մասերուն միջեւ (հայրենիք եւ սփիւռք) գտնուող տարակարծութիւնները. շատ հեռու չէրթալու համար յիշենք «ֆուլպուլային դիւանագիտութիւնը» եւ անոր արդիւնքները:

Երկուշաբթի 18 Յուլիս 2011-ին վերոնշեալ զաւեշտական երեւոյթը բացայայտուեցաւ Ֆորիմի ընթացքին, երբ Աշտարակի մէջ խորոված պատրաստելու աշխատանքը թափ առաւ եւ «մանդալը» գետեղուեցաւ: Արդեօք խորովել արեւելեան կամ արեւմտեան ձեռով, ածուխը առաջ վառել կամ փայտը, մի՞ սը կամ գետնախնձորը («մաքուր» արեւելահայերէնով գարթոֆիլ) առաջ խորովել: Ո՞րն է լաւագոյնը:

Ահա եւս մէկ տարակարծութիւն, այս անգամ զուարճալի, որ յայտնուեցաւ խորացնելու հայ աշխարհի երկու թելերուն միջեւ ստեղծուած ձեռքը: Սակայն այս անգամ արդիւնքը տարբեր էր, ֆորիմականները, իրենց գիտակցութեամբ, չհետեւեցան հայկական աստիճանին ու երկար բանակցութիւններէ ետք միջին եզր մը գտան... կ'երեւի կարելի է կոչել Վահէ Պերպերեանի համաձայն «արեւմտաեւրոպէական» ձեռք, որուն արդիւնքը եղաւ շատ համեղ ու պարտաւեր խոզի խորոված:

Վարձքը կատար բոլորին:

Մարիանա Ճիւլեան

Հայրենի կարկաչ

Ժայռերուն մէջ հանգած, դալարազեղ ծառերով կը դիմաւորէ ան մեզ: Շուրջը լեռներ է վիթխարի հմայուած այս գեղեցկութեամբ կը դիտեն գմբէթը բարձր...

Կը քալեմ ես... կը քալեմ ու ինձի հետ կը քալէ կախարդանքը Գեղարդին. Հոն, ուր նայիմ, աչքս կը փարի կանաչին: Դանդաղ քայլերով կը մտնեմ եկեղեցիէն ներս, ուր լուսութիւնը կը թափառի, մոմերուն լոյսերը կ'օրօրուին կարծես...

Ներսը ջուր մը կը հոսի, Գեղարդի ջուրը. Կը խմեմ զայն ու կը լուամ երեսս ամբողջ. Երեսիս հետ կը լուացուի կարծես վիշտը սրտիս, որուն վրայ հանդարտութիւն կը տիրէ...

Անդորր է մթնոլորտը եկեղեցիէն ներս:

Կարծես Աստուծոյ շունչը կը գրկէ հոգիս. կ'աղօթեմ ու վառ երազներս կը յայտնեն անոր յոյսով, որ օր մը կ'անցնէ իրականութեան... Դուրս կ'ելլեմ ու կ'ուղղուիմ դէպի Ազատ գետը...

Բոլոր ժայռերը խոժոռ դէմքերով ինձի կը նային, իսկ մեղմ գեփիւոր մարմինս կը շոյէ...

Չեմ տեսներ գետը, բայց կը լսեմ կարկաչը անոր. կը հոսի ան, կը վազէ... կ'անցնի քարերու վրայէն, խոտերու մէջէն ու կը հեռանայ... Պաղ է անոր ջուրը ու վճիտ:

Նստելով քարի մը վրայ մտիկ կ'ընեմ բնութեան երգը... ծառերուն տերեւները իրարու կը քսուին, գետը կ'երգէ ու թռչունները կը մասնակցին այս երաժշտութեան...

Նստած բնութեան ծոցին մէջ կը խոկամ...

Որքան գեղեցիկ է կեանքը Գեղարդի մէջ... հեքիաթ է կարծես. հեքիաթ մը, ուր երկնային հրեշտակներն իրենց քնարներով կը պտրտին: Հոն կը գտնեմ սրբութիւնը ստեղծութեան... Հոն կ'անհետանան բոլոր սպիները սրտիս: Ու հոգիս, ծփալով գետին ալեակներուն վրայ, կ'ապրի ուրախ ու երջանիկ՝ լսելով կարկաչը հայրենի...

Անի Առաքելեան

Հայի դեմքը. Արարատ լեռ

Ստոյգ չեմ յիշում, հաւանաբար Յուլիսի 20-ն էր, երբ ուղեւորուեցինք Խոր Վիրապ, ապա՝ Նորավանք: Անշուշտ, Խոր Վիրապը, որպէս սրբատեղի իր առանձնահատուկ տեղն ունի իմ կեանքում: Մակայն կայ մի բան, որն աւելի շատ է ինձ գրաւում: Դա, այո, Մասիսն է, Իմ Մասիսը... Այն Մասիսն է, որի մասին լսել եւ որը տեսել եմ ամբողջ կեանքումս: Իրաւամբ, չեմ կարող նկարագրել այն զգացումները ամէն անգամ, երբ տեսնում եմ Հայոց աշխարհի վեհապան ծածուկուն խորհրդաւոր հայեացքը ձգած դէպի քեզ: Անկախ այն բանից թէ որտեղ ես դու, Մասիսը միշտ քեզ է նայում: Նայում ես ու մտածում: քանի-քանի դարերի միջով է անցել այս առասպելը, քանի անգամ է հանդիպել ուրախացել մեր ազգի տարած յաղթանակներով, քանի անգամ է կիսել սեփական ժողովրդի վիշտն ու ցաւը: Ինչէր ես դու տեսել, Մասիս: Քանի-քանի սերունդ ես դու ճամփել: Նայում եմ լուսակայտառ գագաթիդ ու մտածում, աւելի ճիշտ, կարելի է ասել զհիտակցում, որ հազարամեակներ առաջ այդ նոյն կատարիդ են նայել նաեւ այնպիսիք, ինչպիսիք Մենուան ու Արգիշտին են, Արտաշէսն ու Տիգրանը, Մաշտոցն ու Պարթեւը, Լուսաւորիչն ու Տրդատը, Պապն ու Վարդանը... Դեռ այն ժամանակ ես եղել խորհրդանիշ, դեռ այն ժամանակ ես եղել աղօթքների նշանակետը, անհասնելից անհասը, ամենաբաղձալին ու սրբացուածը: Տեսել ես, կերտել ես, մասնակցել ես: Իմ Արարատ, դու ծնունդդ ես համայն մարդկութեանը, համայն հայ ազգին, իմ ողջ եւրօթեանը: Չեմ կարող նկարագրել թէ ինչ ուժգնութեամբ է հոգիս փառաւորում, երբ վաղորդեան սառնաշունչ օդը պարուրում է ինձ՝ առաջ ունենալով քո կենդանի պատկերը, ասես մօրս պէս օրհնելիս լինես ինձ այդ օրուայ համար: Չես պատկերացնի, թէ մարմինս ինչպիսի ներդաշնակ շնչի մէջ է ընկղմում քեզ հետ շփուելիս, որքան բարձր եմ ես թնոնում, սաւառնում: Մաւառնում դէպի քեզ... Քեզ ունենալով իմ գրկում, շունչս ունենալով քո հողում: Վստահ եմ Մասիս, վստահ եմ, Արարատ, պիտ շարունակես քո ողջ ջլացքով իմաստով ու եւրօթեամբ դաստիարակել հայ ժողովրդին, աշխարհով սփռուած ԻՐԱՔԱՆՆԵՐԻՆՆԵՐԻՆ:

Վանիկ Չալոյեան

Եկաւ, որ մնանք ու լինենք

Մարդկային ուղեղի խոր ծայրերում գոյութիւն ունեն յիշողութեան գէներ, որոնց գործունէութեամբ էլ պայմանաւորուած է ինչպէս անհատի, այնպէս էլ մի ողջ ժողովրդի յիշողութիւնը: Հաւաքական յիշողութիւն ունեն հարուստ պատմութիւն ունեցող ժողովուրդները: Մենք՝ հայերս, հարուստ յիշողութիւն ունենք, քանզի մեր անցած պատմական ուղին եղել է պայքարի եւ հերոսութիւնների մի շղթայ: Հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ պայքարել է իր ազատութեան ու անկախութեան համար: Դարավերջին եւս հայը ստիպուած եղաւ զէնք վերցնել յանուն ազատութեան, յանուն Հայրենիքի: Արցախեան պատերազմ, պատերազմ սուրբ հողի ու ժողովրդի, պատերազմ սուրբ որդիների արեան գնով կայացած: Կրկին համախմբուեցին մեր ոյժերը, դարձան բռնացքուած մի գորութիւն:

Արցախեան պատերազմը հեռաւոր Ամերիկայից բերեց Աւոյին, մարդու, որի համար հայրենիք հասկացութիւնը բիրտեղացաւ քարտեզի վրայ աննշան, աշխարհի քար անտարբերութեանը մատնուած մի կերում: Արցախում: Նա Արցախ եկաւ ոգու եւ արեան կանչով, եկաւ, որ մնանք ու լինենք: Մոնթե Մելքոնեանը ծնուել է 1957թ. Նոյեմբեր 25-ին Գալիֆոռնիայում: 1991 թուականից Արցախում էր, իսկ 1992թ. Մարտունու պաշտպանական շրջանի հրամանատարը: Առն դարձել էր մարտունեցու աստվածը: Մոնթեի համար Արցախը առաջին պայքարը չէր, բայց, ցաւոք, դարձաւ վերջինը: Ավոն գոհուեց 1993թ. Յուլիսի 12-ին Մարզիլու գիւղի կրակակետերը լռեցնելուց յետոյ, տեղանքը ստուգելու ժամանակ:

Մենք յաղթեցինք պատերազմը, քանզի 1915թ. տեսած ու գոյատեւած հայ ժողովրդին այսուհետ միայն յաղթանակներ են վայել: Մոնթեի եւ իր նման հերոսների շնորհիւ այսօր Արցախում հնչում է դպրոցական զանգը, վաղուայ հարուստ բերքի ակնկալիքով հողին պահ են տրուում առաջին սերմերձ, հնչում հարսանեկան ուրախ երաժշտութիւնը, ծափն ու ծիծաղը... Մենք երբեք չենք մոռանայ մեր գոհուած ազատամարտիկներին: Նրանց յիշատակի առաջ պէտք է եւ պարտաւոր է գլուխ խոնարհել իրեն մարդ համարող իւրաքանչիւր հայ:

Աննա Մարգուեան
Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն

Կումիտաս

Նստած այդ կոճղին վրայ, որ կարծես քեզ կը գրկէ,
Կը խոկաս կեանքի մասին.
Կանաչութիւնն աննման շուրջդ մեղմօրէն կ'երգէ
Քաղցր երգեր ազգային...

Արարատին հետ ահա կը նայիմ ցաւոտ դեմքիդ,
Ուր տխրութիւնն է հանգչած.
Որքա՛ն հանդարտ կը թուիս, բայց ալեկոծ է հոգիդ,
Ազգին վիշտով տառապած.

Ա՛խ... որքա՛ն արիւն տեսան այդ աչքերդ տրտմագին,
Որքա՛ն արիւն, չարչարանք.
Դեմքիդ վրայ կը կարդամ ցաւը այս սեւ աշխարհին,
Որմէ այսօր կը վախնանք...

Ամբողջ ազգ մը քեզի հետ նստած է կոճղին վրայ,
Հայոց ազգը կոտորուած.
Իր անմար յիշատակով հիւանդ սիրտս կը դողայ,
Փնտռելով յոյսը մարած...

Անի Առաքելեան

Կորսուած...

...Եւ ահաւասիկ մեծ ծափահարութիւններով եւ ժպիտներով «Սէ լա վի» թատրոնը աւարտեցաւ: Բոլորս ելանք դուրս եւ ուղղուեցանք դէպի Օփերա: Ինձմէ բացի, միւս Ֆորիւմի ընկերուհիներս կը փափաքէին տեղ մը նստիլ, ուտել կամ խմել, սակայն ես կ'ուզէի հիւրանոց երթալ: Ոչ ոք գիտէր ինչպէս երթալ դէպի հիւրանոց: Ուրեմն ստիպուեցայ առանձինս վերադառնալ: Կոնակա դարձուցի եւ սկսայ շիփ-շիտակ քալել... եւ այսպիսով բաժնուեցայ անոնցմէ: Կը քալեմ ու կը քալեմ, բայց տեղ չեմ հասնիր... յանկարծ սկսայ մտահոգուիլ, որովհետեւ տեսայ խանութներ, որոնց առջեւէն չէի անցած թատրոն գացած ժամանակս: Հասայ խաչմերուկի մը մօտ, վեր նայեցայ եւ տեսայ երկու գրութիւն, մէկը՝ «Սայաթ-Նովա», միւսը՝ «Տերեան»: Ուղղուեցայ դէպի Սայաթ-Նովայի ճամբան այն յոյսով, որ յաջորդ խաչմերուկին կը տեսնեմ «Մաշտոց պողոտայ» գրութիւնը: Բայց չտեսայ... շատ քալեցի եւ չտեսայ: Աջ ու ձախ կը դառնամ եւ կը տեսնեմ շէնքեր, որոնց առջեւէն չեմ անցած երբեք: Քայլերս կեցուցի... չորս կողմս դիտեցի... ու գիտցայ, որ կորսուած էի... Հետեւաբար պէտք էր մէկու մը հարցնէի: Որո՞ւ հարցնէի... ամէն մարդ իր սիրուհիին հետ կը քալէր... իսկ ես մինակա էի. Շարունակեցի ճամբաս... սխալ ճամբաս անշուշտ... մինչեւ որ յարմար անձը գտայ եւ հարցուցի «բարեւ... ո՞ւր է մաշտոց 52-ը» ու պատասխանեց թէ Մաշտոցի պողոտան երկրորդ խաչմերուկի վրայ էր եւ ցոյց տուաւ իմ քալած ճամբուս ճիշդ հակառակ կողմը... Բանց չէր գիտէր թէ ուր էր Մաշտոց 52-ը: Ուրեմն շարունակեցի քալել ուղղութիւնս փոխելով: ԱՄռաջին խաչմերուկը անցայ ու շարունակեցի քալել հասնելու համար երկրորդին: Բջիջային հեռախօս չունէի, ոչ ալ դրամ, որովհետեւ ամբողջ դրամս քրոջս տուած էի: Հասայ երկրորդ խաչմերուկին, բայց վստահ չէի եթէ խաչմերուկ էր թէ ոչ, որովհետեւ ճամբան նեղ էր... աջ կողմս ուստիկան մը կեցած էր... ուստիկան մը, վստահելի անձ մը, հետեւաբար քովը գացի եւ հարցուցի թէ ուր կրնամ գտնել Մաշտոց 52-ը, ու քիչ մը առջեւ ցոյց տալով եւ շուարած պատասխանեց «Էտ խաչմերուկը տեսնո՞ւմ ես, էտի Մաշտոցի պողոտան է, թէքուի՛ր ձախ ու կը հասնես Մաշտոցի 52-ը»: Վերջապէս հասայ երկրորդ խաչմերուկը, վեր նայեցայ ու տեսայ «Մաշտոցի պողոտայ» գրութիւնը, «թէքուեցի» դէպի ձախ, բայց նորէն նոյն «scenario»-ին հանդիպեցայ: Նորէն կ'անցնէի անձանօթ շէնքերու քովէն... կը քալէի ու կը քալէի... ծառայ էի ու յոգնած... ինձի կը թուէր թէ այդ գիշեր փողոցը պիտի քնանայի... բայց տեսայ... հոն էր, հսկայ էր... հիւրանոցը չէր անշուշտ այլ սառնարան մը: Այդ մեծ սառնարանին մէջ ջուրը կը ժպտար ինձի... ա՛խ ինչո՞ւ ամբողջ դրամը քրոջս տուի... ծարաւ էի ու դիմացս սառնարան մը կար՝ լեցուն ջուրով ու տարբեր տեսակի զովացուցիչներով: Բայց մոռցայ ծարաւս ու փորձեցի գտնել հիւրանոցի ճամբան: Հասայ «Malibu» սրճարանը, որ բաւական հեռու էր հիւրանոցէն... այսինքն կրկին սխալ ճամբայ բռնած էի: Բայց անվախօրէն կը շարունակէի ու միտքէս անդադար կ'ըսէի «ա՛յ, ապու՛ շ ուստիկան, ձախ «թէքուի՛մ», եթէ չես գիտեր մի խօսիր... սխալ տեղեկութիւններ մի ծախեր աջին ու ձախին...»: Ու այսպիսով դիմեցի երրորդ անձի մը, որ կնջըր (կամ սիրուհիին) հետ կը քալէր եւ հարցուցի դանդաղ ձեւով, որպէսզի լաւ հասկնայ. «բարեւ... եթէ շիտակ քալեմ կը հասնի՞մ Մաշտոցի 52-ը, այսինքն փոնջիկանոց» ու պատասխանեց հետեւեալ ձեւով «փոնջիկանոց is there» եւ մատով ցոյց տուաւ իմ քալած ճամբուս ճիշդ հակառակ ուղղութիւնը: Շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ բռնեցի իր ըսած ուղղութիւնը... բայց ի՞նչ ըսեմ, ես հայերէն կը խօսիմ եւ ինքը անգլերէն կը պատասխանէ, վա՛յ անխելք...վա՛յ... Այս անգամ վստահ էի ուր կը քալէի, որովհետեւ եթէ ձախ պիտի չ«թէքուէի» ուրեմն աջ պիտի «թէքուէի»: Այլեւս քովի շէնքերս ծանօթ էին: Եւ միայն ճիշդ ճամբան գիտնալէս ետք է, որ հանդիպեցայ երկու ֆորիւմականներու եւ անոնց հետ շարունակեցի ճամբաս դէպի հիւրանոց:

Կարին Առաքելեան